

HALLEN I IDENOR

Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning

Hallen 1:1 och 2:2
RAÄ 34:1 och 35:1-2
Idenors socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland
2015

Inga Blennå

HALLEN I IDENOR

Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning

Hallen 1:1 och 2:2
RAÄ 34:1 och 35:1-2
Idenors socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland
2015

Rapport 2016:03
Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Tel 026-65 56 00
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2016
Omslagsbild: Utdrag ur sockenkarta, geografisk avritning år 1651.
Lantmäteristyrelsens arkiv. V26-1:1.
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.
ISSN 0281-3181
Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö.....	7
Resultat.....	8
Förslag till vidare åtgärder.....	10
Referenser.....	11
Administrativa uppgifter.....	11
Bilaga 1. Schaktbeskrivning.....	12
Bilaga 2. Profilritning.....	14

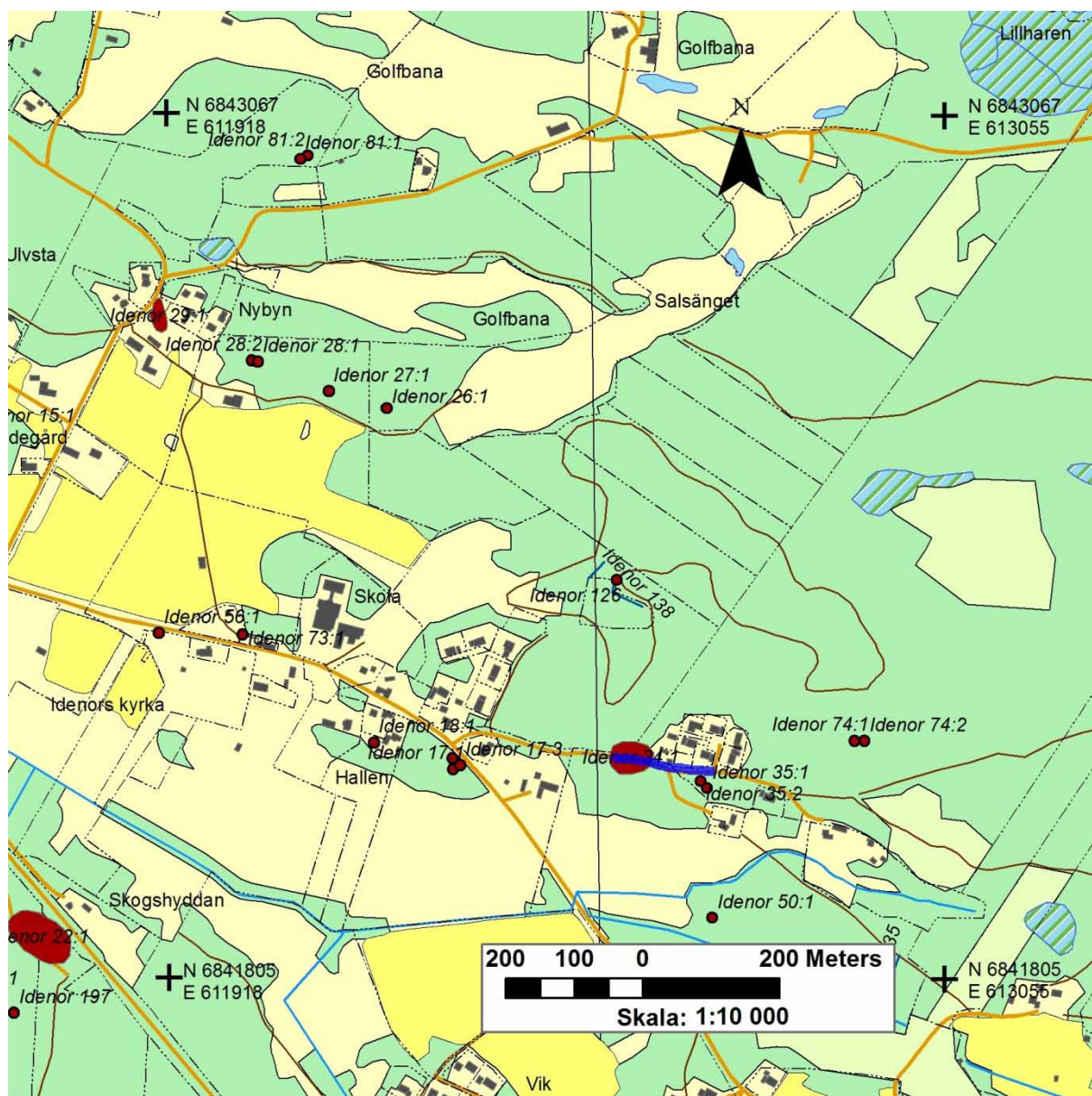

Figur 1. Utdrag ur digitala översiktskartan. Undersökningsområdet är markerat med blått.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har gjort en arkeologisk förundersökning genom schaktövertäckning i anslutning till fornlämningar i Idenors socken, Hudiksvalls kommun. De lämningar som berördes var RAÄ 34, ett gravfält bestående av 7 gravar och RAÄ 35 som utgörs av 2 gravar. Arbetet utfördes inför en ledningsdragning efter beslut av Länsstyrelsen (Lst dnr 431-6034-15). Kostnadsansvarig var Hudiksvalls kommun, Tekniska förvaltningens VA-avdelning. Arbetet utfördes den 2 november 2015.

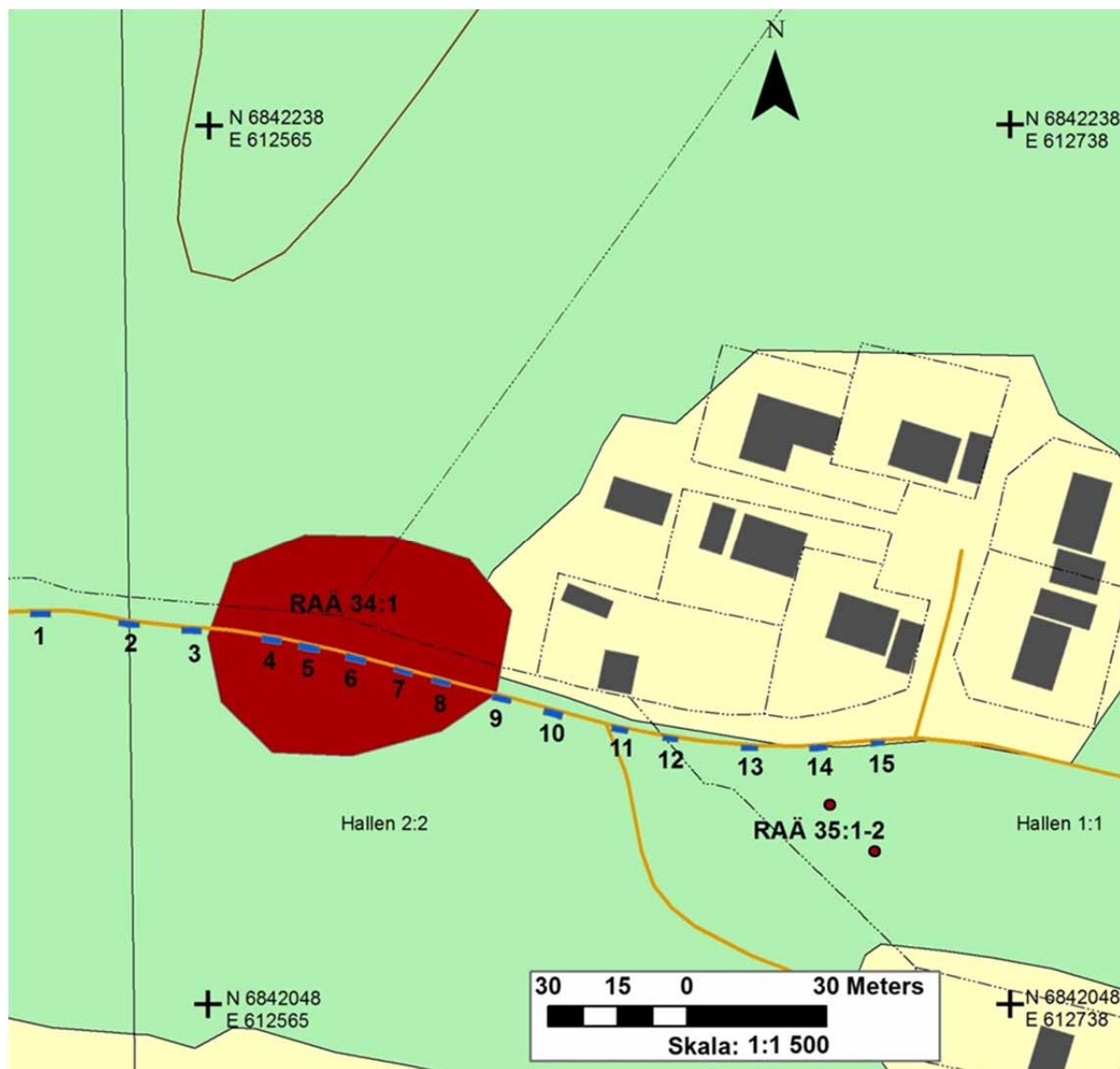
Utredningsområdet var cirka 200 meter långt och 15 undersökningsschakt gjordes med 6 till 8 meters mellanrum. Schakten dokumenterades, mättes in med hjälp av GPS, fotograferades och beskrevs. I ett av schakten (schakt 12) framkom en kolstrimma. Kolets ursprung är okänt. I schakten framkom inga anläggningar, kulturlager eller fynd. Inga ytterligare arkeologiska åtgärder är nödvändiga.

Figur 2. Utredningsområdet markerat med blått. Omkringliggande forn- och kulturlämningar är markerade med rött.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av VA-avdelningen vid Tekniska förvaltningen, Hudiksvalls kommun, utfört en arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning genom gravfält RAÄ 34:1 och gravarna 35:1-2 i Idenors socken. Arbetet föranleddes av schaktning inför nydragning av vatten- och avloppsledningar. Arbetet utfördes den 2 november 2015 av Inga Blennå, efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (Lst dnr 431-6034-15).

Figur 3. Utredningsschakten markerade med blått och numrerade. Berörda fornlämnningar är markerade med rött.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Syftet med förundersökningen var att kontrollera om anläggningar, fornfynd eller kulturlager fanns bevarade på platsen för grävningen. Ledningsschaktet grävs i befintlig grusväg och förundersökningen utfördes i form av övervakning vid upptagande av undersökningsschakt i sträckningen. Sträckningen var cirka 200 meter lång och totalt grävdes 15 undersökningsschakt med 6 till 8 meters mellanrum. Undersökningsschakten var 3–4,5×1–1,7 meter stora och 0,55–1,5

meter djupa. Schakten mättes in med GPS, fotograferades och beskrevs. I tre av schakten ritades sektioner.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Idenors socken ligger söder om den djupa havsvik som Hudiksvallsfjärden bildar. Socknen utgörs av två mindre dalgångar omgivna av skog och skärgård. Genom socknen sträcker sig Delångersån som mynnar i havet i öster vid Saltvik.

Inom socknen finns flera förhistoriska lämningar, bland annat gravar av kuströsetyp och gravar belägna i anslutning till sedimentmarker. På en lokal finns exempelvis fem gravhögar och två husgrundsterrasser (RAÄ 24). Flera av skärgårdens öar hör till Idenor, speciellt kan nämnas Drakön med sin arkeologiskt undersökta Sankt Olovs hamn daterad till medeltid (Lundström 1981).

Idenor bildade tidigare annexförsamling under Hälsingtuna pastorat men blev under mitten av 1600-talet annexförsamling under Hudiksvalls stad (Hagåsen 2014:214). Den tidigare gränsdragningen mellan Hälsingtuna och Idenors socknar förefaller inte helt klarlagd. Flera byar i södra delarna av det nuvarande området för Hälsingtuna socken verkar tidigare legat inom Idenor. På en geografisk avritning från år 1651 ligger byarna Björka, Hamre, Måsta och Söderrå karterade i Idenors socken (Lantmäteriet V26-1:1). År 1792 upprättas en gränsbestämningsskarta som visar att gränsdragningen mellan socknarna fortfarande inte är klarlagd, *Charta öfver Tvistiga rågången emellan Tuna och Idenors socknar* (Lantmäteriet V26-4:1).

Det finns inga kända medeltida skrivningar av sockennamnet. Någon by med namnet Idenor har heller inte funnits utan det är troligen ett ursprungligt kyrkplatsnamn (Brink 1990:277). Idenor kan också ha varit det ursprungliga namnet på vattenförbindelsen mellan Hudiksvallsfjärden och det dåtida vattnet söder om kyrkan (Hagåsen 2014:216). Förleden består troligen av fiskbeteckningen *id*. Efterleden *nor* kan förklaras som 'smalt vattendrag som förenar två öppna vattenpartier' (Svenskt ortnamnslexikon 2003:149) eller som 'säckformig vik, vid havskusten' (Brink 1990:279). Troligen har kyrkans läge vid ett *nor* givit upphov till sockennamnet (Hagåsen 2014:216). I socknen finns också byn Vi, vilket visar att här funnits en helig plats eller en kultplats. Platser med namn på *vi* har varit centrala i de gamla bygderna och namnet har tillkommit under förkristen tid (Svenskt ortnamnslexikon 2003:347).

Undersökningsområdet ligger i en sydsluttning, angränsande till skogsmark i norr och åkermark i söder. Bynamnet *Hallen* betyder också 'gården i sluttningen'. Inom byn finns flera gravar (RAÄ 17, 18, 35, 50, 74) och ett gravfält (RAÄ 34). Namnet bildades sannolikt också under järnåldern (Hagåsen 2014:222f). Flertalet av lämningarna ligger på södra delen av det så kallade *Hallarberget* vilket under äldre järnålder låg i anslutning till en havsvik. Förundersökningens ledningsschakt sträckte sig i befintlig grusväg centralt rakt genom gravfält RAÄ 34. Gravfältet är cirka 60×50 meter stort och består av 6 högar och 1 stensättning. Ungefär 65 meter öster om gravfältet ligger ytterligare 2 högar (RAÄ 35:1-2). Delar av området är mycket skadat av bland annat täktverksamhet, väg- och bostadsbyggen. Sannolikt har de två lokalerna under förhistorisk tid utgjort ett sammanhängande område.

Figur 4. Schakt 2 från väster. Schakt 1–3 var likartade och innehöll huvudsakligen fyllning av sprängsten. Foto: Inga Blennå.

RESULTAT

Förundersökningen berörde en sträcka på cirka 200 meter där ledningsdragningen gjordes i befintlig grusväg. Totalt grävdes 15 undersökningsschakt längs sträckan med 6–8 meters mellanrum. Schakt 1 var det västligaste och schakt 15 var beläget längst i öster (bilaga 1). Schakt 1–3 var 4–4,5×1,2–1,6 meter stora och 1,5 meter djupa. De innehöll fyllning av sten, huvudsakligen sprängsten, över brun sandig mjäla. Uppgifter från boende i området bekräftade att sprängmassor fungerat som bärlager vid det tidigare vägbygget. Schakt 4–11 och 15 var 3–4×1–1,7 meter stora och 0,55–1,2 meter djupa. De innehöll ett övre lager av brunaktig mjäla med inslag av stenar och ett undre homogent lager med brun sand. I botten av schakten fanns steril gråbrun lera och i några av schakten tangerades en berghäll. Schakt 12–14 var 3–3,5×1,1–1,3 meter stora och 0,7–0,9 meter djupa. Det övre lagret bestod av ljusbrun mjäla med inslag av stenar, följt av ett lager mörkbrun mjäla. Där under fanns ett homogent lager rödbrun sand och i botten av schakten fanns steril gråbrun lera. I schakt 12 framkom också en kolstrimma över det rödbruna sandlagret. Vad kolet kan härledas till är osäkert, eventuellt kan det vara spår efter en rökning på platsen. En tidigare nedlagd telekabel påträffades i det undre rödbruna sandlagret, i schakt 14, vilket visar att lagren inte är orörda. I fyra av schakten (schakt 4, 9, 10 och 12) framkom fynd men endast av recent karaktär så som tegel, buteljglas och metalldelar.

I schakten framkom inga anläggningar, kulturlager eller fynd.

Figur 5. Norra sidan av schakt 4. Den övre delen av schaktet bestod av ljus- och mörkbrun mjäla med inslag av mindre stenar. I schaktets botten fanns grå lera och berghäll. Foto: Inga Blennå.

Figur 6. Norra sidan av schakt 12. Övre delen av schaktet bestod av ljus- och mörkbrun mjäla. Centralt i sektionen fanns en kolstrimma. Undre delen av schaktet bestod av rödbrun sand som övergick i lera. Foto: Inga Blennå.

Figur 7. Norra sidan av schakt 13. Övre delen bestod av ljus- och mörkbrun mjäla. Nedre delen av rödbrun sand som övergick i lera. Foto: Inga Blennå.

Figur 8. Norra sidan av schakt 14. Övre delen bestod av ljus- och mörkbrun mjäla. Nedre delen av rödbrun sand där en tidigare nedlagd telekabel framkom. Schaktets botten utgjordes av lera. Foto: Inga Blennå.

FÖRSLAG TILL VIDARE ÅTGÄRDER

Länsmuseet anser att inga ytterligare åtgärder är nödvändiga i samband med schaktningsarbetet, förutsatt att kabeldragningen görs i det läge som förundersöktes. Om ytterligare schaktningsarbeten behöver göras i närheten av fornlämningarna ska förnyad kontakt tas med Länsstyrelsen.

REFERENSER

- Brink, S. 1990. *Sockenbildning och sockennamn. Studier i äldre territoriell indelning i Norden*. Uppsala.
- Hagåsen, L. 2014. *Bebyggelsenamnen i Hudiksvalls kommun*. Hudiksvallsområdet. Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Hälsingland 2:2. Uppsala.
- Lundström, P. 1981. Ett medeltida fiskeläge på Drakön – Sankt Olofs hamn. I: *Gårdar, borgar och hamnar i det äldsta Hälsingland*, red: Skoglund, G. Umeå.
- Svenskt ortnamnslexikon*. Utarbetad inom Språk- och folkminnesinstitutet och Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet. Red: Wahlberg, M. Uppsala.

Lantmäteristyrelsens arkiv

- V26-1:1 Geografisk avritning, sockenkarta år 1651.
- V26-4:1 Gränsbestämning, år 1792
- V26-5:1 Delning av skog, år 1758

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-6034-15
Beslutsdatum: 2015-10-20
Länsmuseet Gävleborgs dnr: 2589/320
Uppdragsgivare: Hudiksvalls kommun, Tekniska förvaltningen, VA-avdelningen
Undersökningstid: 2015-11-02
Projektledare och arkeologisk personal: Inga Blennå
Fastigheter: Hallen 1:1 och 2:2
Koordinatsystem: Sweref 99TM
Exploateringsyta: ca 300 m²
Undersöktyta: ca 90 m²
Arkeologtimmar i fält: 9
Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv (2 digitala filer och 15 fotografier)
Fynd: -

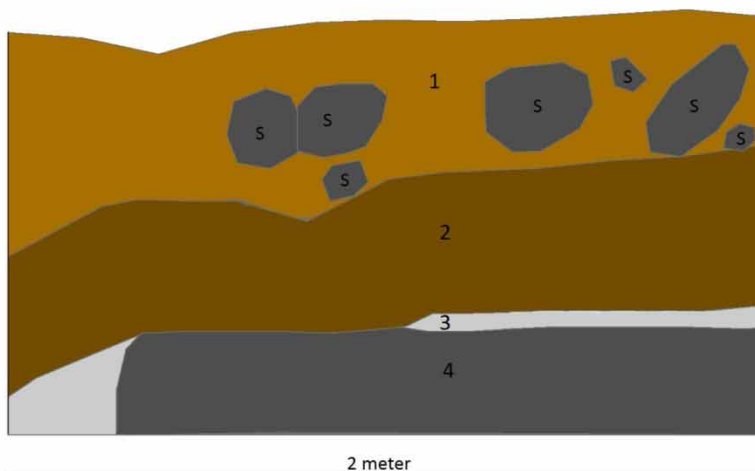
BILAGA 1. SCHAKTBESKRIVNING

Schakt	Längd m	Bredd m	Riktning	Djup m	Beskrivning	Fynd
1	4	1,4-1,6	NÖ-SV	1,5	Fyllning av sten, större delen sprängsten, 0,2-1 m st. Blandat med mörkbrun sandig mjäla. Inget kulturlager.	
2	4,5	1,2-1,5	Ö-V	1,5	Fyllning av sten, större delen sprängsten, 0,1-1,2 m st. Blandat med gråbrun sandig mjäla. Inget kulturlager.	
3	4	1,5	Ö-V	1,5	Fyllning av sten, större delen sprängsten, 0,1-1,2 m st. Blandat med gråbrun sandig mjäla. Inget kulturlager.	
4	4	1,2-1,6	Ö-V	1,2	0,6 m tjockt lager ljusbrun sandig mjäla med inslag av 0,05-0,3 m st stenar. Följt av 0,4 m tjockt lager mörkbrun sandig mjäla. I botten grå lera och berghäll. Inget kulturlager.	Recent buteljglas
5	4	1,2-1,5	Ö-V	0,8	0,3 m tjockt lager brungrå mjäla med stort inslag av 0,01-0,1 m stora stenar. Där under fanns 0,4 m tjockt homogent lager brun sand. I botten steril gråbrun lera och berghäll. Inget kulturlager.	
6	4	1,5-1,7	Ö-V	1,3	0,7 m tjockt lager brungrå mjäla med stort inslag av 0,01-0,05 m stora stenar. Där under fanns 0,2 m tjockt homogent lager brun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager.	
7	4	1,2-1,5	Ö-V	1,2	0,6 m tjockt lager brungrå sand med stort inslag av 0,01-0,05 m stora stenar. Där under fanns 0,2 m tjockt homogent lager brun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager.	
8	4	1,2-1,4	Ö-V	1,0	0,4 m tjockt lager mörkbrun mjäla med inslag av 0,01-0,05 m stora stenar. Där under fanns 0,3 m tjockt homogent lager brun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager.	
9	4	1,2-1,5	Ö-V	1,1	1 m tjockt lager mörkbrun mjäla med inslag av 0,01-1 m stora stenar och berghäll i västra kanten. Där under fanns 0,05 m tjockt homogent lager brun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager.	Recenta metalldelar, tegel och taktegel.
10	4	1,2-1,5	Ö-V	1,0	0,65 m tjockt lager mörkbrun mjäla med inslag av 0,01-0,1 m stora stenar. Där under fanns 0,15 m tjockt homogent lager brun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager.	Tegel
11	3,5	1-1,2	Ö-V	1,0	0,6 m tjockt lager mörkbrun mjäla med inslag av 0,01-0,1 m stora stenar. Där under	

					fanns 0,2-0,4 m tjockt homogent lager brun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager.	
12	3	1,1	Ö-V	0,7	0,25-0,35 m tjockt lager ljusbrun mjäla med inslag av 0,01-0,05 m stora stenar. Där under fanns 0,1-0,2 m tjockt lager mörkbrun mjäla följt av en 0,02 m tjock kolstrimma. Där under fanns 0,3 m tjockt homogent lager rödbrun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager.	Recent buteljglas och tegel.
13	3,5	1-1,2	Ö-V	0,9	0,4-0,5 m tjockt lager ljusbrun mjäla med inslag av 0,01-0,05 m stora stenar. Där under fanns 0,15 m tjockt lager mörkbrun mjäla med inslag av 0,02-0,15 m stora stenar, följt av ett 0,2-0,3 m tjockt homogent lager rödbrun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager.	
14	3,5	1,2-1,3	Ö-V	0,9	0,2 m tjockt lager ljusbrun mjäla med inslag av 0,01-0,05 m stora stenar. Där under fanns 0,2 m tjockt lager mörkbrun mjäla med inslag av 0,1-0,3 m stora stenar, följt av ett 0,05-0,1 m tjockt homogent lager rödbrun sand. I botten steril gråbrun lera. Inget kulturlager. I det mörkbruna lagret med mjäla framkom en tidigare nedlagd telekabel.	
15	3	1,0	Ö-V	0,55	0,3 m tjockt lager ljusbrun mjäla med inslag av 0,01-0,05 m stora stenar. Där under fanns 0,25 m tjockt homogent lager mörkbrun mjäla. I botten fanns berghäll. Inget kulturlager.	

BILAGA 2. PROFILRITNING

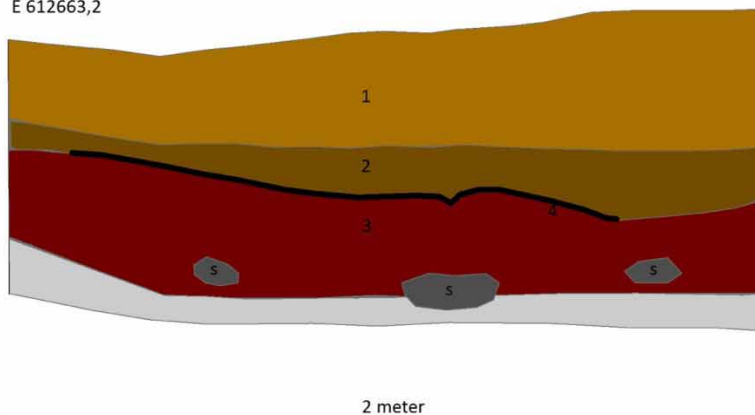
N 6842127,8
E 612576,7

Profil norra sidan av schakt 4.
Skala 1:20.

1. Ljusbrun mjäla med inslag av 0,05–0,3 meter stora stenar
2. Mörkbrun mjäla
3. Grå lera
4. Berghäll

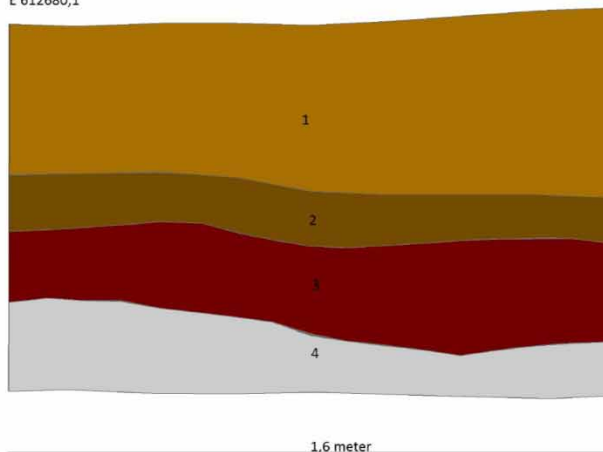
N 6842106,2
E 612663,2

Profil norra sidan av schakt 12.
Skala 1:20.

1. Ljusbrun mjäla med inslag av 0,01–0,05 meter stora stenar
2. Mörkbrun mjäla
3. Rödbrun sand
4. Kolstrimma
5. Gråbrun lera

N 6842104,1
E 612680,1

Profil norra sidan av schakt 13.
Skala 1:20.

1. Ljusbrun mjäla med inslag av 0,01–0,05 meter stora stenar
2. Mörkbrun mjäla med inslag av 0,02–0,15 meter stora stenar
3. Rödbrun sand
4. Gråbrun lera

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE · TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE